

Natuur.oriolus

bpost
PB-PP
BELGIE(N) - BELGIQUE

Retouradres: Natuurpunt,
Coxiestraat 11, 2800 Mechelen

VLAAMS DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VOOR ORNITHOLOGIE | JANUARI-FEBRUARI-MAART 2016 | JG 82 | NR 1
NATUURPUNT | COXIESTRAAT 11 | B-2800 MECHELEN

natuurpunt
Studie

Broedende Velduilen
in de kustpolders

1

Houtduivencrash
winter 2015-2016

14

Kleurafwijkingen

19

Crash overwinterende Houtduiven zet sterk door in de winter 2015-2016

» Marc Herremans

Na een sterke toename van het aantal overwinterende Houtduiven *Columba palumbus* (vooral tussen 2007-2014) volgde in de winter 2014-2015 plots een halvering van de aantallen. Die trend zette zich sterk door de afgelopen winter 2015-2016, waarbij meteen de laagste aantallen bereikt werden van de afgelopen 25 jaar. Deze veranderingen zijn te wijten aan een snelle terugloop van het aantal trekkers dat hier blijft overwinteren, dit wellicht in respons op een sterk verminderd aanbod maïsstoppel. De plotse afname laat toe om een betere inschatting te maken van de verhouding trekkers tot plaatselijke vogels

» Houtduiven *Columba palumbus*. 6 oktober 2007. Stavelot (Lg) (Foto: Raymond De Smet)

Inleiding

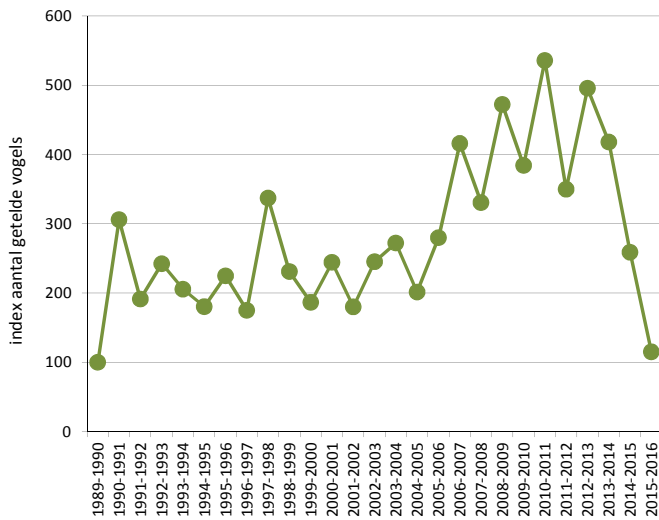
Uit de Punt-Transect-Tellingen (PTT) tijdens de jaarwisseling 2014-2015 bleek het aantal Houtduiven plots dramatisch te zijn afgenomen (Herremans 2015). Die trend zette zich onverminderd door in de tellingen afgelopen winter. Het gaat niet om een verandering van onze broedpopulatie, maar om verminderde overwintering van trekvogels. Op basis van de gewijzigde aantallen kunnen we op zoek gaan naar de verhouding van de aantallen trekkende en plaatselijke vogels de afgelopen jaren.

Crash zet helemaal door

Het aantal Houtduiven in de PTT-routes schommelt altijd sterk omdat het beïnvloed wordt door het toevallig al dan niet tegenkomen van een aantal grote groepen vogels. In de winter 2014-2015 kwam er plots een nooit eerder geziene daling van 38% (herrekend

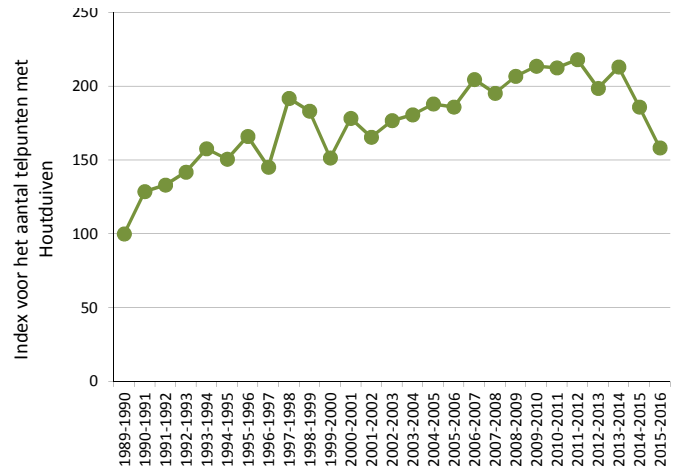
t.o.v. Herremans 2015 na ontvangst bijkomende tellingen). De volgende winter (2015-2016) werden die aantallen nog eens meer dan gehalveerd (-55%) (Figuur 1). Daarmee zitten we zo goed als helemaal weer op het aantal van het startjaar in 1989 (dat een jaar met uitzonderlijk lage aantallen bleek te zijn) en blijven we de afgelopen winter zelfs 60% onder het gemiddelde van de afgelopen 25 jaar.

Ook het aantal telpunten waar Houtduiven werden waargenomen is afgenomen de laatste twee winters (Figuur 2), maar veel minder dan het totaal aantal vogels (Figuur 1). Dat geeft aan dat Houtduiven nog steeds heel verspreid voorkwamen maar dat er de afgelopen twee winters veel minder grote groepen waren. In 2010/2011 en 2012/2013 werden op respectievelijk 9% en 10% van alle telpunten waar Houtduiven voorkwamen in totaal minstens 100 vogels geteld, maar afgelopen winter had nog slechts 4,6% van de bezette punten zulke aantallen.

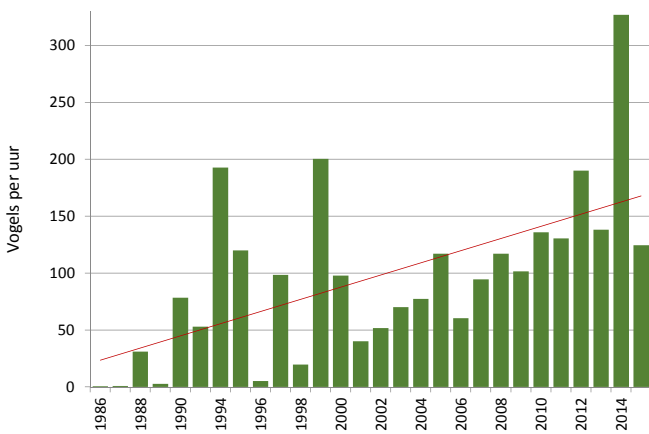
» **Figuur 1.** Index voor het aantal Houtduiven *Columba palumbus* in de PTT wintertellingen (t.o.v. startwaarde 1989-1990 = 100%).

» **Figure 1.** Index for the abundance of Wood Pigeons *Columba palumbus* in point-transect counts during winter (starting point 1989-1990 = 100%).

» **Figuur 2.** Index voor het aantal telpunten waar Houtduiven *Columba palumbus* werden waargenomen in de PTT wintertellingen (t.o.v. startwaarde 1989-1990 = 100%).

» **Figure 2.** Index for the number of count-points where Wood Pigeons *Columba palumbus* where recorded in point-transect counts during winter (starting point 1989-1990 = 100%).

» **Figuur 3.** Trend in najaarstrek van Houtduif over Vlaanderen buiten Limburg op basis van trektellingen.

» **Figure 3.** Trend in annual fall migration of Wood Pigeons *Columba palumbus* over Flanders (West of Limburg) from migration counts.

Wat leert ons dat over de verhouding trekkers t.o.v. plaatselijke vogels ?

De plotse daling van het aantal overwinterende Houtduiven laat toe om de proportie overwinterende trekvogels de afgelopen jaren te herbekijken. Het is immers niet onze broedpopulatie die plots afgenomen (of weggetrokken) is: de Vlaamse broedpopulatie van Houtduif laat de afgelopen jaren immers nog steeds een significante groei zien (Vermeersch *et al.* 2014). Met de reeks steeds zachtere winters de afgelopen jaren valt ook niet te verwachten dat nu plots veel meer van de eigen vogels zouden weggetrokken zijn. December 2015 en de eerste helft van januari 2016 waren uitzonderlijk zacht (webref 1-2), met nog massa's bloeiende planten (webref 3) en nog dagelijks meerdere waarnemingen van vlinders (webref 4). Verreweg de meeste tellingen werden in december 2015 of rond de jaarwisseling gelopen en verliepen dus helemaal in een lentesfeertje. Onze broedpopulatie Houtduiven was toen al in broedstemming: vogels waren overal aan het roepen en baltsen en doorgaans in paartjes (of

disputerende trio's). Ze lieten zich op het terrein goed onderscheiden van de overwinterende trekkers die zich zoals traditioneel in schuwe, grotere groepen ophielden op veilige afstand van bebouwing. Er waren een paar meldingen van nestelende Houtduiven in december 2015, maar het aantal vogels dat al aan het broeden was (en dus niet waarneembaar) zal allicht nog verwaarloosbaar klein geweest zijn.

Als we een ruwe verdeling maken tussen broedvogels en trekkers in de veronderstelling dat afgelopen winter de 660 telpunten met <20 Houtduiven eigen broedvogels waren terwijl de 212 punten met minstens 20 vogels trekkers (+broedvogels) waren, dan kunnen we becijferen dat in de winter van 2015-2016 ca. 22 % van de aanwezige vogels lokale broedvogels waren en 78 % trekvogels. Tien broedparen op een telpunt is nog behoorlijk genereus voor Houtduif, dus die 22% is een maximum, zeker omdat we hier nog geen rekening houden met onvolledige detectie van alle vogels: 20 vogels waarnemen op 5 minuten betekent immers dat er in werkelijkheid wellicht nog een aantal meer aanwezig zijn. Als we de grens verleggen naar <15 vogels als de plaatselijke, komen we uit bij 18% broedvogels, bij 10 vogels per punt zou dit 15% worden.

Als we die aantallen broedvogels gebruiken als ijkpunt waarmee we de piekaantallen Houtduiven in de PTT tellingen van de voorgaande 10 jaar vergelijken, dan kunnen we berekenen dat er tijdens de Houtduivenpiek 16x tot 22x meer overwinterende trekkers aanwezig waren in Vlaanderen dan plaatselijke broedvogels. Op basis van een schatting van het aantal broedparen en het aantal doortrekkers uit andere tellingen werd er tijdens de piek al becijferd dat er in de winter 10-20x meer trekvogels dan plaatselijke Houtduiven waren in Vlaanderen (Herremans 2010). Dat wordt nu in grote lijnen bevestigd op basis van de veranderingen in de PTT tellingen.

In het najaar 2015 was de vruchtzetting van eiken matig en variabel: wel veel in bosranden en geïsoleerde bomen, weinig binnen in het bos. We moeten de reden voor minder trekkende Houtduiven in de winter dus allicht niet gaan zoeken bij een plots veel beter voedselaanbod in de bossen verder noordelijk en oostelijk van ons en bijgevolg een kleiner aantal vogels dat tot hier kwam. In Figuur 3 zien we dat dit helemaal niet het geval was: er is de afgelopen jaren geen verband tussen de gedaalde aantallen overwinteraars en het aantal doortrekkers ten westen van de Houtduifsnelweg Scandinavië-

▶ Houtduif *Columba palumbus*. 20 augustus 2012. Rilland (NI)
(Foto: Raymond De Smet)

Spanje die tot over het oosten van Vlaanderen loopt (Herremans 2010). De vogels passeerden hier dus nog wel in het najaar, maar zijn de afgelopen twee winters gewoon niet meer gebleven in de winter. Net als vorig jaar aangegeven is het percentage van de maïsstoppel dat nog voor de winter omgeploegd en/of ingezaaid wordt (bv. met gras of wintergraan) recent spectaculair toegenomen. Daardoor zijn de foerageermogelijkheden voor schuwe groepen duiven in het buitengebied drastisch afgenomen. Grootschalige veranderingen in landgebruik zijn waarschijnlijk de hoofdoorzaak van de plotse ommekeer in de dynamiek van het aantal overwinterende Houtduiven. Herremans (2010) stelde al dat een dergelijke verandering in landgebruik een veel grotere impact zou hebben op het aantal Houtduiven dan eender welk afschotbeleid.

Dankwoord

Dank aan de vele deskundige vrijwilligers die zich al jaren inzetten om via de diverse vogeltelprogramma's in Vlaanderen (PTT, ABV, trektellingen, tuinvogeltellingen, ...) prachtige cijfers te verzamelen. Pieter Vandorsselaer en Karin Gielen zorgden voor het nodige databeheer.

Marc Herremans, Natuurpunt Studie, Coxiestraat 11,
B- 2800 Mechelen; marc.herremans@natuurpunt.be

Referenties

- Herremans M. 2010. Houtduivenweekend schiet zijn doel voorbij. *Natuur.focus* 9(1): 29-34.
Herremans M. 2015. Aantal overwinterende Houtduiven gehalveerd 2014-2015. *Natuur.oriolus* 81(1): 19-20.
Vermeersch G., Onkelinx T. & I. Lewylle. 2014. Algemene broedvogels Vlaanderen (ABV). Nieuwe cijfers en trends. *Vogelnieuws (INBO)* 13 (December 2014): 14-18.

Webreferenties:

- link 1. <http://www.meteo.be/meteo/view/nl/23793066-December+2015.html>
link 2. http://www.meteo.be/resources/climateReportWeb/klimatologisch_maandoverzicht_201601.pdf
link 3. <https://www.natuurpunt.be/news/warm-winterweer-zet-zomerplanten-voortijdig-bloei#.VsyEavnhDcs>
link 4. <https://www.naturetoday.com/nl/nl/nature-reports/message/?msg=22432>

Samenvatting – Summary - Résumé

Vooral tussen 2007 en 2014 nam het aantal overwinterende Houtduiven *Columba palumbus* sterk toe in Vlaanderen. In de winters 2014-2015 en 2015-2016 volgde echter telkens een halvering van de aantallen. Meteen werden de laagste aantallen bereikt van de afgelopen 25 jaar. Deze veranderingen zijn te wijten aan een snelle terugloop van het aantal trekkers dat hier blijft overwinteren. Dit wellicht als respons op een sterk verminderd aanbod maïsstoppel. Afgelopen winter behoorde 15-20% van de vogels tot de plaatselijke broedvogels. Tijdens de piekjaren waren er 16-22x meer trekkers dan plaatselijke vogels.

Crash in numbers of wintering Wood Pigeons sets forth (2015-2016)

*The number of wintering Wood Pigeons *Columba palumbus* increased sharply in Flanders, particularly from 2007 to 2014. During recent winters 2014-2015 and 2015-2016 numbers collapsed again to the lowest number for the last 25 years. Changes are due to dwindling numbers of migrants that stay over winter in Flanders. This is probably caused by the sudden strong reduction in the availability of maize stubble. Last winter, an estimated 15-20% of Wood Pigeons belonged to the local breeding population. During peak years there were 16-22 times more migrants than local birds in winter.*

Le crash des Pigeon ramiers hivernants se poursuit en 2015-2016

*Entre 2007 et 2014, le nombre de Pigeons ramiers *Columba palumbus* hivernants a fortement augmenté en Flandre. Cependant, les hivers 2014-2015 et 2015-2016 ont à chaque fois été suivis par une réduction de moitié de cette population, résultant en les chiffres les plus bas de ces 25 dernières années. Ces changements sont dus à une baisse rapide du nombre de migrants qui hivernent ici ce qui s'explique probablement par l'offre considérablement réduite des chaumes de maïs. L'hiver dernier, 15 à 20% des oiseaux appartenaient aux oiseaux nicheurs locaux, alors que pendant les années de pointe, il y avait de 16 à 22 fois plus de migrants que d'oiseaux locaux.*